

Blendow Lexnova Expertkommentar - Compliance, februari 2018

Compliance rörande verklig huvudman vid penningtvätt

De nya reglerna kring kundkännedom enligt penningtvättslagen får nu stöd av Bolagsverkets omfattande register över verkliga huvudmän för juridiska personer. På vilket sätt kan lagen om registrering av verkliga huvudmän stödja den normsäkring (*compliance*) inom kundkännedom som verksamhetsutövare ska utföra enligt penningtvättslagen?

1. Omfattade verksamheter

Bakgrunden till normsäkringen rörande åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism är EU:s fjärde penningtvättsdirektiv (Europaparlamentets och rådets direktiv 2015/849 av den 20 maj 2015 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism) som i Sverige kommit till uttryck i 2017 års penningtvättslag (lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism).

I korthet kan grunden till att åtgärder för kundkännedom måste vidtas sammanfattas enligt följande:

Information	Innehåll	Lagrum
Vilka omfattas av reglerna?	Verksamhetsutövare, det vill säga fysisk eller juridisk person som utför verksamhet som omfattas av penningtvättslagen. Det rör sig om bland andra banker, värdepappersinstitut, försäkringsförmedlare, fondbolag, revisorer och advokater.	1 kap. 2 – 8 §§ lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism
Vilka förbindelser träffas?	<ul style="list-style-type: none"> Affärsförbindelser mellan verksamhetsutövaren och kunden av viss varaktighet. Enstaka transaktioner motsvarande EUR 15 tusen eller mer. Även flera transaktioner som tillsammans uppnår till tröskelbeloppet. 	3 kap. 4 § lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism
Vilka är konsekvenserna för relationen mellan verksamhetsutövaren och kunden?	En verksamhetsutövare får inte upprätta en affärsrelation och inte heller utföra enstaka affärstransaktioner om hen har otillräcklig kundkännedom.	3 kap. 1 § lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism
Vilka är konsekvenser om verksamhetsutövaren uppdagar risker?	En verksamhetsutövare ska rapportera uppgifter till Polismyndigheten om det finns skäligen grund för att misstänka penningtvätt eller terrorfinansiering.	4 kap. 3 § lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism
Vilka sanktioner kan tillmätas överträdelser?	Tillsynsmyndigheten får vid överträdelser besluta om sanktionsavgift mot verksamhetsutövaren och styrelse eller företrädare. För en juridisk person är den högsta sanktionsavgiften det högsta av två gånger vinsten av överträdelser eller belopp motsvarande EUR 1 miljon. Lägsta sanktionsavgift för juridisk person är SEK 5 tusen.	7 kap. 14 § lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism

2. Processen för kundkännedom

Penningtvättslagens fjärde kapitel föreskriver de åtgärder som verksamhetsutövare ska utföra för att lära känna kunderna som de ingår affärsförbindelser med och utför transaktioner för. Det räcker således inte att verksamhetsutövare ska identifiera sina kunder, de ska även ha lärt känna dem. Ett ganska omfattande krav om det inte var nedbrutet i relativt tydliga delar. Kravet leder till den process som går under beteckningen KYC, *know you customer*, eller CDD, *customer due diligence*. På svenska har kraven fått benämningen åtgärder för kundkännedom.

Processen är i princip upplagd som en normal besiktningsprocess för *due diligence*. En besiktning, till exempel vid företagsbesiktning, bygger på fem steg: Förberedelse, Informationsinsamling, Analys, Rapportering och Implementering (se R. Sevenius, *Due diligence - besiktning av företag*, Sanoma utbildning, 2013). I fallet med verksamhetsutövarers kundkännedom är besiktningsjämförelsenorm ett obligatoriskt och officiellt etablerat regelverk så att besiktningsprocessen får karaktären av den rättsliga kvalitetssäkring som går under beteckningen *compliance*.

Förberedelsen, rapporteringen och implementeringen i processen är i stort satta av penningtvättsdirektivet och penningtvättslagen. Åtgärderna för kundkännedom som ska utföras av verksamhetsutövare ligger inom stegen informationsinsamling och analys. För att upprätthålla en process som uppfyller lagkraven krävs information och bedömning inom fyra delområden:

1. Identifiering och kontroll av kunden
2. Utredning av förekomsten av en eller flera verkliga huvudmän
3. Information om affärsförbindelsens syfte och art
4. Undersökning av förekomsten av riskhöjande omständigheter

3. Utredning av verklig huvudman

Även om samtliga delområden har sina detaljer och utmaningar är fokus här på verklig huvudman. Beträffande verklig huvudman har direktivet ställt upp särskilda krav på att varje juridisk person, det vill säga potentiella kunder hos verksamhetsutövare, ska ta fram information om så kallad verklig huvudman. I Sverige har lagstiftaren brutit ut reglerna kring verklig huvudman till en särskild lag: lagen (2017:631) om registrering av verkliga huvudmän (LVHM). Anledningen till att separera de egentliga penningtvättsreglerna och reglerna rörande verklig huvudman tycks vara att penningtvättsreglerna rör särskilt definierade subjekt (definierade verksamhetsutövare) medan LVHM rör i princip samtliga juridiska personer (se [Lexnova expertkommentar i affärsjuridik december 2017](#)).

I princip är en verklig huvudman en fysisk person som ensam eller tillsammans med andra ytterst äger eller kontrollerar en juridisk person (1 kap. 3 § LVHM). Det finns presumtionsregler som förenklar bedömningen, i princip antas en person som kontrollerar mer än 25 procent av rösterna i en juridisk person vara dess verkliga huvudman (1 kap. 4 § LVHM).

De juridiska personerna som omfattas av lagen - cirka 800 000 företag, föreningar och andra rättssubjekt enligt Bolagsverkets uppskattning - är skyldiga att utreda, dokumentera, anmäla och rapportera om verklig huvudman.

De juridiska personernas skyldigheter enligt LVHM syftar till att säkerställa och underlätta att verksamhetsutövarna ska ha möjlighet att genomföra sina åtgärder för kundkännedom. Genom lagens krav bör den juridiska personen alltid ha kunskap om man har en verklig huvudman och i så

fall vem eller vilka detta är.

Den information som en juridisk person är skyldig att ta fram och hålla uppdaterad är följande uppgifter (penningtvättsdirektivet art. 30.5):

- Vem eller vilka som är den juridiska personens verkliga huvudman, det vill säga namn, födelseår och -månad, medborgarskap och bosättningsland.
- Typen (arten) av förmånsintresse, till exempel aktie och röster.
- Omfattningen (andelen) av förmånsintresse, till exempel andel av totala röster.
- Uppgift om att verklig huvudman saknas och i så fall på vilken grund informationen saknas.
- Uppgift om att informationen om verklig huvudman är tillförlitlig eller inte och i så fall på vilken grund denna bedömning är gjord.

Verksamhetsutövare som genomför kundkännedomåtgärder kan få tillgång till denna information på två sätt. För det första genom att surfa in på Bolagsverkets register över verkliga huvudmän som verket bygger upp. Registret är tillgängligt online över internet med hjälp av vanligt BankID. Det innebär att samtliga svenska medborgare som är villiga att identifiera sig kan få information från registret. Det andra sättet för en verksamhetsutövare att få tillgång till informationen och den utredning den juridiska personen gör för att fastställa sin verkliga huvudman är att begära det direkt från den juridiska personen (2 kap. 2 § andra stycket LVHM). Verksamhetsutövare har sådan möjlighet endast under förutsättning att man genomför åtgärder för kundkännedom beträffande den juridiska personen.

Verksamhetsutövare kan således få ut själva den dokumentation från samma utredning som ligger till grund för den juridiska personens bedömning av vem som är dess verkliga huvudman. Detta borde i allmänhet vara en stor hjälp för att göra en avstämning av ifall uppgifterna i Bolagsverkets register är tillförlitliga eller ej.

Dokumentationen om verklig huvudman ska innehålla tre delar:

1. Resultatet av utredningen, det vill säga den juridiska personens styrelse eller företrädares slutsatser kring informationen om verklig huvudman;
2. De överväganden som lett till bedömningen om verklig huvudman i den juridiska personens utredningen och
3. Underlaget för utredningen, främst i form av skriftlig dokumentation.

Om en verksamhetsutövare upptäcker felaktiga uppgifter i registret över verkliga huvudmän ska detta anmälas till Bolagsverket (3 kap. 5 § LVHM). Lagstiftaren har således även delegerat registervården till privata rättssubjekt.

4. Verksamhetsutövares förlitan på den juridiska personens information

Verksamhetsutövaren har dock ett utredningsansvar beträffande verklig huvudman som är fristående från den juridiska personens (3 kap. 8 § penningtvättslagen). Verksamhetsutövares utredning innefattar alla rimliga åtgärder för att förstå kundens ägar- och kontrollstruktur. De kan därmed inte uteslutande förlita sig på registret över verkliga huvudmän (penningtvättsdirektivet art. 30.8). Regelverken ger inte några generella principen om när en verksamhetsutövare får förlita sig på registret respektive inte får förlita sig på registret.

I det fall verklig huvudman saknas eller om den identifierade personen antas inte vara verklig huvudman ska istället styrelseordförande, verkställande direktör eller motsvarande

befattningshavare anses vara verklig huvudman, en så kallad alternativ verklig huvudman.

5. Slutsatser

Genom penningtvättslagen och lagen om registrering av verkliga huvudmän har lagstiftaren lagt grunden för ett system där verksamhetsutövare har snabb och fördjupad tillgång till information kring de personer som ytterst äger eller kontrollerar juridiska personer. Även om det är frestande att tro att systemet är utformat för att fungera rygg-mot-rygg, så att LVHM skapar tillräcklig information till verksamhetsutövares åtgärder för kundkännedom är det inte fallet. Det måste uppmärksammas vem som är avsändaren för LVHM-informationen om verklig huvudman. Det är den juridiska personen själv som utreder, dokumenterar, anmäler och informerar - något som sker utan ett särskilt ingripande sanktionssystem. Därför får en verksamhetsutövare, trots denna omfattande apparat som lägger en ny och löpande uppgift på juridiska personer i Sverige, inte uteslutande förlita sig på registret.

Till skillnad mot själva penningtvättslagen som ger möjlighet till riskavvägda åtgärder tillämpar LVHM en i grunden urskillningslös metod som fångar upp i princip samtliga privaträttsliga juridiska personer.

Denna typ av massiva system för registrering av data förefaller som ett relativt föråldrat upplägg och det är svårt att föreställa sig att det fångar upp de samhällsfientliga aktiviteter som är föremålet. Den som har anledning att vilja vilseleda bör knappast ha några svårigheter att sätta in en bulvan och upprätthålla en fasad av legitimitet. Talesättet att det kostar mer än det smakar känns träffande. Modellen för normsäkring som skapats för penningtvätt och terrorfinansiering lämnar därför en del att önska. Förhoppningsvis kan praktisk tillämpning och rättspraxis med tiden ge en enklare väg för verksamhetsutövare och juridiska personer att hantera regelverken.

Robert Sevenius

Ekon. lic., jur.kand., verksam som rådgivare inom företagsförvärv vid Arkios Sweden samt författare till böcker om företagsförvärv och bolagsstyrning samt kursledare vid Sveriges Advokatsamfund, Linköpings universitet, Företagsekonomiska Institutet m fl.